

Επιχειρησιακή Στρατηγική για την Προστασία του Βιο-Περιβάλλοντος

Γιώργος Παπανδρέου

Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οργανωτική επιτροπή της Διεθνούς Οργάνωσης Βιοπολιτικής για την τιμητική πρόσκληση που μου απηύθυνε να εκπροσωπήσω την Ελληνική Κυβέρνηση. Είναι βέβαιο ότι η σημερινή διοργάνωση έρχεται να καταθέσει πολύτιμο υλικό για προβληματισμό και αξιοποίηση, όσον αφορά το αίτημα του εκσυγχρονισμού και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, αλλά και την κατοχύρωση των όρων μιας υγιούς και βιώσιμης ανάπτυξης.

Ως βασικός αναπτυξιακός μοχλός, η επιχειρηματική μονάδα έχει λειτουρ-γίες κατά πρώτο λόγο οικονομικές, οι οποίες όμως δεν μπορούν να απεξαρτη-θούν από το κοινωνικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό περιεχόμενό τους.

Αυτή η αντίληψη, έχει σαφώς κερδίσει σημαντικό έδαφος. Προτάσσει πλέον την ανάγκη για μια νέα στρατηγική των επιχειρήσεων υπό όρους περιβαλλοντικής προστασίας. Προτάσσει νέα θεώρηση της σχέσης μεταξύ μακροοικονομικής πολιτικής και μικροοικονομικής πρακτικής. Μια θεώρηση που διαφοροποιεί και επεκτείνει τις προϋποθέσεις εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Η ασκούμενη από την οικονομική δραστηριότητα πίεση στη φύση και η ανάλωση των φυσικών πόρων με ρυθμούς υψηλότερους αυτών που τους αναπαράγουν, θέτουν σήμερα πρόσθετους περιορισμούς στην επιχείρηση σχετικά με την ορθή οικονομική χρήση όλων των συντελεστών παραγωγής. Με τον τρόπο αυτό, εκ των πραγμάτων, επαναπροσδιορίζονται τα περιεχόμενα και οι σχέσεις βασικών οικονομικών εννοιών όπως κέρδος, παραγωγικότητα και ανάπτυξη. Η κλασική μικροοικονομική υπόθεση, ότι η επιχείρηση βελτιστοποιεί την απόδοσή της σε έναν κόσμο απεριόριστο, είναι ατελής και δεν μπορεί πλέον να συμβαδίσει με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ανάγκη για νέες επιχειρηματικές νοοτροπίες και πρακτικές χάριν της βιώσιμης ανάπτυξης, υπογραμμίζει μια απλή - αν και όχι πάντα ευδιάκριτη - αλήθεια: ότι περιβαλλοντική υποβάθμιση σημαίνει συγχρόνως κοινωνική κρίση, αλλοτρίωση αξιών και ηθικής και εν τέλει πολιτισμική παρακμή. Η απειλή ενός κατεστραμμένου κόσμου αποτελεί απειλή για εκμείνιση της αξίας της ανθρώπινης ζωής. Είναι προφανές ότι με αυτή την προοπτική, κάθε έννοια βιωσιμότητας - οικονομική ή άλλη - χάνει το νόημά της και αυτο-αναιρείται. Αυτή είναι η άλλη όψη του νομίσματος, καθώς διαπιστώνουμε ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση διαβρώνει όχι μόνο τα θεμέλια της οικονομίας, αλλά ολόκληρο το κοινωνικοοικονομικό οικοδόμημα.

Για την επιχειρησιακή στρατηγική, επομένως, το ζήτημα τίθεται πολυ-διάστατα. Για παράδειγμα, πρέπει να αντιμετωπισθούν από κοινού προβλήματα όπως η εξασφάλιση πρώτων υλών, η διατήρηση του ήθους εργασίας, η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των υποδομών. Ακόμη, η διατήρηση αγορών για προϊόντα που η κοινωνική ευαισθησία δεν μπορεί να αποδέχεται επί μακρόν λόγω του ρυπογόνου χαρακτήρα τους ή της αντιπεριβαλλοντικής φύσεως της παραγωγικής τους διαδικασίας.

Οι διαπιστώσεις αυτές αφορούν όλες τις χώρες, ανεξαρτήτως βαθμού ανάπτυξης. Εκείνο που κυρίως διαφοροποιεί τις αναπτυγμένες από τις υπό ανάπτυξη χώρες είναι ο χρονικός ορίζοντας ανάδειξης των σχετικών προβλη-μάτων σε επίπεδο πρώτης προτεραιότητας. Επιτρέψτε μου, λοιπόν, υπό το πρίσμα αυτών των διαπιστώσεων, να κάνω μερικές επισημάνσεις σχετικά με τον προσδιορισμό των συνιστωσών της νέας επιχειρησιακής στρατηγικής.

Το πρώτο σημείο αφορά τη σχέση επιχείρησης και κοινωνίας. Ήδη και στην Ελλάδα αρχίζουν να εγκαταλείπονται παραδοσιακές θεωρήσεις που στηρίχθηκαν σε μια ανεπαρκή σύνδεση της επιχειρηματικής με την κοινωνική και πολιτισμική δραστηριότητα. Η επιχείρηση σήμερα καλείται να συμμε-τάσχει ενεργότερα στα κοινωνικά δρώμενα και να είναι ευαίσθητη απέναντι στις κοινωνικές απαιτήσεις, τις αξίες, τις ανάγκες, τις αντιλήψεις και τις πολιτισμικές συντεταγμένες κάθε περιοχής.

Η εξεύρεση μιας εξισορροπημένης δυναμικής σχέσης μεταξύ επιχειρήσεων και κοινωνίας από τη μια ενισχύει την κοινωνική σταθερότητα και από την άλλη διασφαλίζει την μακροπρόθεσμη επιχειρηματική βιωσιμότητα.

Ειδικότερα στην περίπτωση της προστασίας του περιβάλλοντος, κάτι τέτοιο θα βοηθήσει να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ οικολογικής "ουτοπίας" και απλού οικονομισμού. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξασφαλιστεί η απαιτούμενη συναίνεση για μια πραγματικά βιώσιμη ανάπτυξη.

Αυτή η διάσταση της στρατηγικής των επιχειρήσεων αφορά όλη τη διαδικασία παραγωγής και τα προϊόντα της. Αφορά την αξιοποίηση της κοινωνικής και τοπικής πρωτοβουλίας. Αφορά την αντιμετώπιση του υπερκα-ταναλωτισμού μέσω της αναδιάρθρωσης της προσφοράς και της ζήτησης για την ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών και ιδιαιτεροτήτων. Αφορά ακόμη την αποκέντρωση και την περιφερειακή οργάνωση των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα εκείνων που η δραστηριότητά τους ξεπερνά το εθνικό επίπεδο. Αφορά, τελικά, την κοινωνική συμμετοχή.

Μια δεύτερη σημαντική κατεύθυνση της απαιτούμενης αλλαγής στη στρατηγική των επιχειρήσεων σχετίζεται με την ενσωμάτωση της της προστασίας του περιβάλλοντος στην επιχειρηματική δραστηριότητα ως ένα από τους συντελεστές παραγωγής (factor of production).

Αυτό συνεπάγεται διαρθρωτικές αλλαγές στις παραγωγικές διαδικασίες, όπως εκείνες που αναπτύσσονται εμπειριστικά από τους διακεκριμένους συμμετέχοντες στο σημερινό συνέδριο. Η εφαρμογή της αρχής της "καθαρότερης παραγωγής" και της "πρόληψης της ρύπανσης στην πηγή" μετα-τρέπουν την περιβαλλοντική επίπτωση από "έννοια εξωτερική"

(externality) - δηλαδή εξωοικονομικό για την επιχείρηση μέγεθος - σε δομική παράμετρο παραγωγικής αναπροσαρμογής.

Η μετάβαση από τη λογική της θεραπείας των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη λογική της πρόληψης, όπως δείχνει η εμπειρία στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες, μπορεί να αποδώσει σημαντικά οικονομικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Με αυτό τον τρόπο αρχίζει να υποχωρεί η αντίληψη, ότι κάθε μέτρο προστασίας του περιβάλλοντος είναι αντιοικονομικό για την επιχείρηση.

Εδώ το ζήτημα-κλειδί είναι να καταστεί συνείδηση εκ μέρους των επιχειρήσεων η αποδοτικότητα των επενδύσεων που απαιτούνται για να επιτευχθούν τέτοιες αλλαγές στην παραγωγική διαδικασία.

Για παράδειγμα, η επένδυση σε "καθαρότερες" τεχνολογίες, τεχνολογίες πρόληψης δηλαδή, όπως και η άντληση πρώτων υλών από ανακυκλωμένα προϊόντα, πολύ συχνά οδηγούν σε μείωση, του κόστους παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, ο επανασχεδιασμός των προϊόντων και η δημιουργία νέων προϊόντων, σύμφωνα με επιταγές της περιβαλλοντικής προστασίας, έχουν ήδη εδραιώσει δυναμικές αγορές, ικανοποιώντας το κοινωνικό αίσθημα και τις νέες απαιτήσεις των καταναλωτών.

Οφείλω δε να υπογραμμίσω, ότι όλες αυτές οι διαρθρωτικές αλλαγές θέτουν συγχρόνως ένα πλαίσιο αποτελεσματικότερης συνεργασίας μεταξύ των φορέων του αναπτυξιακού σχεδιασμού και των φορέων της επιχειρηματικής δράσης. Το αρνητικό κλίμα που κάποτε δημιουργείται μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων, όταν το πρώτο έρχεται να επιβάλει αναγκαία περιβαλλοντικά μέτρα ελέγχου και αποτροπής, πιστεύουμε ότι μπορεί να αποτελέσει παρελθόν. Επιπλέον, παραμερίζεται και το ζήτημα του κατά πόσον αποτελεσματική είναι η εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει".

Ενα τρίτο σημείο στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ, είναι η διεπιχειρησιακή συνεργασία. Σε συνάρτηση με την προστασία του περιβάλλοντος, οι επιχειρήσεις συνειδητοποιούν ολοένα και περισσότερο την ανάγκη της αλλη-λειτουργικής. Η ζοφερή προοπτική της καταστροφής του περιβάλλοντος και της εξάντλησης των φυσικών πόρων μέσα στις παρούσες ευρύτερες παραγωγικές συνθήκες είναι δυνατόν να αποτραπεί μέσω διευρυσμένων πεδίων βιομηχανικής συνεργασίας.

Η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων απαιτούν συνεργασία ενδοτομεακή, αλλά και διατομεακή. Κοινή χρηματοδότηση, έρευνα, αξιοποίηση της καινοτομίας, αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης και της πληροφορίας είναι μερικές μόνο από τις συνιστώσες μιας τέτοιας σύμπραξης,

Το τέταρτο, τέλος, σημείο που θα ήθελα να θίξω είναι φυσική απόρροια των προηγούμενων. Πρόκειται για το ζήτημα της εκπαίδευσης στελεχών σχετικά με το νέο τρόπο που η επιχείρηση αντιμετωπίζει τον εξωτερικό προς αυτή κόσμο.

Όπως η επιστημονική κοινότητα αποδίδει όλο και μεγαλύτερη σημασία στη δι-επιστημονική αντιμετώπιση των προβλημάτων, έτσι και τα στελέχη των επιχειρήσεων απαιτείται πλέον να διαθέτουν διευρυσμένους γνωστικούς ορίζοντες και δεξιότητες σφαιρικής διερεύνησης της επιχειρησιακής πραγματικότητας. Μαζί με την τεχνοκρατική γνώση πρέπει να συνδυάζεται η κοινωνιο-λογική προσέγγιση, η πολιτική ευαισθησία, η δυνατότητα σύνδεσης γνώσεων και πληροφοριών που αφορούν τον άνθρωπο, τη φύση και το περιβάλλον.

Εδώ φυσικά ανακύπτει με έμφαση το ζήτημα της ορθής αξιοποίησης της πληροφορίας ως πρώτης ύλης του παραγωγικού συστήματος. Στο σημερινό κόσμο, όπου τα προβλήματα όλο και περισσότερο διεθνοποιούνται, η σύνθεση της πληροφορίας - λαμβάνοντας υπόψη και τα αναπτυξιακά δεδομένα κάθε περιοχής - είναι κρίσιμης σημασίας για την αντιμετώπιση των κοινών περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η σοβαρότητα στην εκπαίδευση δεν αφορά μόνο τα στελέχη επιχειρήσεων αλλά τελικά και κάθε πολίτη που ως καταναλωτής, ως οικονομικό ον, επηρεάζει σημαντικά τις αποφάσεις της οικονομίας - και μάλιστα μιας ελεύθερης οικονομίας - η αλλαγή των αξιών μας σε αυτό το επίπεδο.

Με αυτές τις σκέψεις θα ήθελα να σας απευθύνω χαιρετισμό εκ μέρους της Ελληνικής Κυβέρνησης, έχοντας την πεποίθηση ότι οι στόχοι του Συνεδρίου είναι δυνατόν να επιτευχθούν με τον εποικοδομητικό διάλογο και τη συνεργασία όλων μας.

Ο Γιώργος Α. Παπανδρέου είναι Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. και πρώην Υφυπουργός Εξωτερικών αρμόδιος για θέματα Απόδημου Ελληνισμού. Σπούδασε Κοινωνιολογία στο Amherst College, Massachusetts, USA (197075) και στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης (197273), όπου έκανε Μελέτη πάνω σε θέματα Μεταναστών. Πήρε M.Sc. στην Κοινωνιολογία της Ανάπτυξης, στο London School of Economics [LSE] (1976-77). Είναι βουλευτής, από το 1981, και διετέλεσε πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για την Παιδεία και αντιπρόεδρος της διακομματικής επιτροπής για την ελεύθερη ραδιοφωνία. Διετέλεσε Υφυπουργός Πολιτισμού, με αρμοδιότητες: Απόδημου Ελληνισμού, Λαϊκής Επιμόρφωσης, Νέας Γενιάς και Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Είναι μέλος του Δ.Σ. του Ιδρύματος Μεσογειακών Μελετών, Αντιπρόεδρος του Κέντρου Μελετών και Αυτομόρφωσης και Fellow στο Πανεπιστήμιο του Harvard στο Κέντρο Διεθνών Υποθέσεων (Center for International Affairs). Έχει τιμηθεί με το Βραβείο του Ιδρύματος Μπότση για την "Προαγωγή της Δημοσιογραφίας" για την "πρωτοβουλία που είχε και τους πολύπλευρους αγώνες του για να γίνει θεσμός του Δημοκρατικού μας πολιτεύματος η Ελεύθερη Ραδιοφωνία".